

ŠE ENA ANTOLOGIJA ZORANA MIŠIČA

Komaj smo si oddahnili od neljubega presenečenja, ki nam ga je pripravil Zoran Mišič z Antologijo sodobne jugoslovanske proze v francoščini*, že nam je isti urednik pripravil še drugo in še večje presenečenje. Tokrat imamo v mislih Antologijo sodobne jugoslovanske poezije**, ki je nedavno izšla pri založbi Pierre Seghers v Parizu. Mišič je v omenjeno antologijo uvrstil osemindeset pesmi devetnajstih sodobnih jugoslovanskih avtorjev: Miroslava Krležę (3), Desanke Maksimović (2), Tina Ujevića (3), Rastka Petrovića (3), Dušana Matića (2), Milana Dedinca (2), Ivana Gorana Kovačića (2), Skenderja Kulenovića (1), Oskarja Daviča (5), Jožeta Udovića (1), Ceneta Vipotnika (1), Jureta Kaštelana (1), Vesne Parun (3), Vaska Pope (2), Bora Pavlovića (1), Daneta Zajca (2), Stevana Raičkovića (1), Mateja Matevskega (1) in Miodraga Pavlovića (1). V oklepajih je navedeno število objavljenih pesmi posameznih avtorjev. Naj še pripomnimo, da je urednik napisal uvod v antologijo in kratke beležke o posameznih avtorjih in da je vse pesmi prevedel v francoščino sam. Vendarle pa bralec zaman prelistava knjigo, da bi ugotovil, iz katerega jezika, oziroma iz katerih jezikov je Zoran Mišič prevedel pesmi v francoščino. Zdi se, da si mora francoski bralec sam odgovoriti na to vprašanje, zakaj uredniku se nikakor ni zdelo važno, da bi povedal, katere pesmi je prevedel iz slovenščine in katere iz drugih jugoslovanskih jezikov.

Žal nam ni mogoče ugotoviti in raziskati, kdo je Zoranu Mišiču zaupal težavno in zahtevno nalogo, predstaviti v dveh zvezkih francoskemu bralec sodobno poezijo in prozo jugoslovanskih narodov. Čeprav — mimogrede povedano — tako marljivo poizvedovanje najbrže ne bi bilo odveč, saj bi nam prav gotovo odkrilo marsikaj zanimivega in poučnega, spoznali bi namreč, kako skrbimo in s kakšnimi zvezami in sredstvi poizkušamo zainteresirati tujo kulturno javnost za literaturo jugoslovanskih narodov. Ugotoviti pa moramo, da Zoran Mišič ni bil kos niti prvi niti drugi nalogi, in to v tolikšni meri, da se nam vsiljuje en sam neizprosno strog zaključek, ki ga moramo brez pridržkov zapisati: slovenska literatura pač ni v območju Mišičeve spoznave.

Videli smo, da slovensko liriko zastopajo v Mišičevi antologiji trije pesniki, in sicer Jože Udovič in Cene Vipotnik z eno pesmijo, Dane Zajc pa z dvema pesmima. Vprašati se moramo, ali je tak in tako skromen izbor iz slovenske poezije le posledica naključja, ali pa moramo videti v njem izraz določenega in jasno opredeljenega odnosa do sodobne slovenske literature. Preden pa bomo skušali odgovoriti na gornje vprašanje, si moramo ogledati, po kakšnih načelih se je ravnal urednik, ko je sestavljal antologijo. V uvodni besedi je Zoran Mišič zapisal, da je omejil »svoj izbor na žive avtorje in na avtorje, ki so umrli pred vojno ali pa po njej« (str. 7).

* Poročilo o tem gl. v Naši sodobnosti, 1959, str. 652-4.

** Anthologie de la poésie yougoslave contemporaine, par Zoran Michitch. Editions Pierre Seghers. Paris 1959.

Primerjajmo in preizkusimo urednikov kriterij z dejstvi, ki jih poznamo iz sodobne slovenske literature. Med vidnimi sodobnimi pesniki, ki še niso, kakor je znano, umrli in jih Mišičev izbor ni upošteval, moramo imenovati Alojza Gradnika, Toneta Seliškarja, Antona Vodnika, Boža Voduška, Edvarda Kocbeka, Mileta Klopčiča, Mateja Bora, Kajetana Koviča, Iva Minattija in druge. Med tistimi pa, ki so umrli med vojno ali po njej, moramo imenovati vsaj šestorico: Karla Destovnika-Kajuha, Mirana Jarca, Otona Župančiča, Iga Grudna, Lili Novy in Pavla Golio. Menda ni treba dokazovati — razen seveda nevednežu — da je med pravkar imenovanimi pesniki nekaj ustvarjalcev, ki so si s svojim umetniškim delom pridobili trajen ugled in pomembno mesto v razvoju moderne slovenske poezije. Vendar pa se je Mišičeva uredniška roka na daleč izognila omenjenim pesnikom, čeprav bi antologija z delom nekaterih od njih le pridobila na umetniški vrednosti in kulturni pomembnosti. Vprašati se moramo, zakaj se je zgodilo tako in ne drugače? Zdi se nam namreč, da Zoran Mišič le premalo pozna slovensko književnost, da bi mogel biti njen pravični razsodnik. Če bi poznal Župančičevo liriko iz zadnjih dveh, treh desetletij, če bi poznal delo Pavle Golie ali Iga Grudna ali Lili Novy ali Boža Voduška ali Mateja Bora ali Alojza Gradnika ali pa delo kogarkoli izmed pesnikov, ki smo jih imenovali, bi bil njegov odnos do slovenske lirike prav gotovo bolj pravičen in obenem tudi bolj načelen, kot pa je sicer. Spoznal bi namreč, da ni mogoče brez zlih posledic raztrositi po antologiji jugoslovanske poezije štiri pesmi treh poetov in s tem odpraviti liriko nekega naroda, ki ima zaradi svoje umetniške vrednosti in človeške dragocenosti in pa zaradi svojega stilnega razvoja in idejnih posebnosti svoje naravno mesto na Parnasu evropskih nacionalnih književnosti in kultur.

Seveda nihče ne zahteva od Zorana Mišiča, da mora posvetiti vse svoje življenjske in literarne ustvarjalne sile proučevanju slovenske literature. Hkrati s tem pa mu seveda s tem nihče ne daje pravice, da na podlagi mimoregreda pobranih obvestil z bliščem meritornosti vsiljuje tujemu bralcu svoje, v bridko unitaristično meglo zavite vtise o slovenski literaturi. Menda ni treba posebej naglasiti, da nihče ne zahteva od Mišiča takšne ureditve, s katero bi bila predstavljena slovenska poezija na škodo poezije ostalih jugoslovanskih narodov. Toda slej ko prej mora zmagati v naši kulturni dejavnosti v tujini načelo, da sodobno jugoslovansko literaturo sestavljajo posamezne nacionalne literature, ki imajo v razvoju evropskih nacionalnih kultur svoje posebno mesto, pridobljeno od narave in zgodovine. Zato mora vsaka antologija upoštevati to dejstvo, zakaj znano je, tako nas uči zgodovina, da državne literature in kulture zaenkrat še ne obstajajo. Mišič pa je ravnal tako v prvi kakor tudi v drugi antologiji, kot da obstoji pri nas neka skupna nadnacionalna državna poezija in proza. Mi pa mislimo, da se ne velja sramovati in skrivati dejstvo, da v Jugoslaviji žive Srbi, Hrvati, Slovenci, Makedonci (in ob njih še nacionalne manjšine), ki imajo svoj materin in literarni jezik in z njim vred tudi svojo lastno historično literarno in duhovno tradicijo. Moč sodobne kulture v Jugoslaviji je v enakopravnem sožitju teh nacionalnih kultur, ne pa v sramežljivem (če je res samo sramežljivo) skrivanju in zanemarjanju tega važnega dejstva.

Zato je Mišičev primer vsekakor zelo poučen. Nazorno nam pove, kako hudo greši vsakdo, ki meni in upa, da je mogoče na trhljih ahistoričnih in anacionalnih principih zgraditi tako imenovano integralno jugoslovansko kul-

turo oziroma literaturo. Sicer pa Mišić nikakor ni osamljen v teh naporih, saj smo v zadnjem času zasledili še nekaj člankov s podobno tendenco, ki odriwa posamezne nacionalne kulture v efemerne okvire provincialne prosvete in pri tem pledira za ustanovitev nekakšne splošne literature (pri čemer se avtorji sklicujejo prav naivno na posamezne Goethejeve in Marxove misli). Tovrstna tendenca, ki hoče na en mah ukiniti posledice svetopisemskega Babilona pa seveda vodi v nov, za kulturo sodobnega človeštva še usodnejši Babilon, zakaj ukiniti hoče tisočletja z enim samim — na videz genialnim zamahom roke.

Razumljivo je, da ne očitamo Mišiću, ker ni sprejel v antologijo tega ali onega izmed zgoraj imenovanih avtorjev, niti ne mislimo, da pesniško delo Ceneta Vipotnika in Jožeta Udoviča pa tudi Daneta Zajca ne sodi v reprezentativen izbor iz sodobne slovenske poezije. Tudi ne očitamo Zoranu Mišiću nedoslednosti, če trdi, da je Alojz Gradnik najboljši pesnik med dvema vojnama in ga kljub temu ne sprejme v antologijo. Odpuščamo mu trditev, da je Srečko Kosovel bil edini v generaciji po moderni, ki je v svojih pesmih izražal »modernd duh« (bogvedi, kaj to pomeni?). Le nasmehnemo se ob huzakljunski trditvi, da je bil France Prešeren »učen jurist«. A takih in podobnih cvetk je v Mišićevem uvodu še nekaj. Le eno je ob vsem tem jasno, da Mišić ni učen poznavalec slovenske literature. Uvrstiti ga moramo med tiste, malce mračne literarne ideologe in teoretike, ki podrejajo rast in življenje literature svojim ozkosrčnim nazorom, namesto da bi oblikovali in črpali svojo misel iz rasti in življenja literature same. Mišićev predgovor k antologiji je šolski primer tovrstne mentalitete in iz njega bo bralec zlahka spoznal, po kakšnih čudnih ovinkih se sprehaja in plete Mišićeva literarno-teoretična misel, ki se prav nič ne meni ne za duhovno strukturo neke literature ne za samostojnost razvoja posameznih nacionalnih literatur v Jugoslaviji ne za tradicijo ne za literarno zgodovinske posebnosti itd. S svojimi učenjaškimi komplikacijami Mišić nehote spominja na naivno pisarjvo Davorina Trstenjaka in na njegovo zgodovinsko metodo. Toda od tedaj je preteklo že sto let in več. Od tega hudega očitka Mišića ne more ubraniti pesem Vaska Pope »Avant le jeu«, ki jo krasi posvetilo — *A Zoran Michitch* in ki jo je urednik s prav posebno skromnostjo uvrstil v antologijo, menda kot dokaz svoje priljubljenosti in pomembnosti.

Seveda pa bi bilo enostransko, če bi trdili, da je Mišićev uredniški postopek škodoval zgolj naravni celovitosti slovenske poezije. V njegovi antologijski in integralni enolončnici je zaradi njegovih načel izginila tudi resnična in naravna podoba poezije ostalih narodov Jugoslavije.

In ob koncu priporočilo: ta cvetober naj prebira urednik sam in z njim vred tisti, ki menijo, da Mišić zmore biti zastopnik jugoslovanskih literatur v tujini. Sicer pa lahko povabi Mišić k použitku svoje enolončnice še mnogo duhovnih sobratov, med njimi prav gotovo tudi tiste, ki so na frankfurtskem knjižnem sejmu razstavili dve sami slovenski knjigi, in to dva turistična vodiča. Zakaj od Zorana Mišića do trpke zgodbe iz Frankfurta je res samo en korak! Ta pa je lahko usoden za tistega, ki ga napravi.

Bojan Štih